

vlast; »peta kolona« u Austriji, Rumuniji, Jugoslaviji i drugim evropskim zemljama u vreme evropske eskalacije fašizma; u Brazilu, Urugvaju, Boliviji, Argentini u doba raspadanja populističkih i buržoasko-demokratskih režima i eskalacije fašizma). U tom razdoblju klasna grupacija koja teži da u autoritarnom obliku uspostavi monopol ekonomske i političke vlasti i modifikuje odnose proizvodnje gušeći klasni otpor i njegove pretpostavke u dotadašnjem poretku, uporedo sa borbom za osvajanje formalnog državnog aparata, postavlja na noge formalno nelegalni mehanizam *direktne* vladavine, koji se proširuje od formalnim poretkom neograničenog nasilja ka drugim funkcijama klasnog poretka.

Savremena tendencija jačanja paralelnih aparata vladavine metropolske buržoazije analogna je tim karakteristikama procesa fašizacije. Paralelni aparat vladavine metropolske buržoazije preuzima i deo funkcija koje je u klasičnim primerima vršio fašistički pokret deklasiranih slojeva.

Vojnorepresivni aparati postaju jedan od stožera paralelne, formalno nelegalne vladavine monopolističkih buržoazija. U tome je militarizacija celine kapitalističkog procesa nerazlučiva od autoritarne tendencije koja prožima svet kapitala.

ZDRAVKO KOLAR

Pristup problemima ONOR sa stanovišta čovekovih psiholoških stanja

Jedna od bitnih karakteristika naše koncepcije odbrane je oslonac na čoveka, bez čijih htenja, želje i rešenosti da brani i odbrani nezavisnost, ta koncepcija ne bi bila realna. Ona upravo polazi od opravdane pretpostavke takvog ponašanja našeg čoveka u odbrani. Pa ipak, ne retko zaboravljamo ili ne uzimamo dovoljno u obzir sve ono što ograničava čoveka u realizaciji njegovih htenja, što čini da on ostvaruje svoja htenja u meri koja neposredno zavisi od mogućnosti prevazilaženja tih ograničenja. Stoga se postavlja pitanje možemo li i jesmo li učinili sve da smanjimo broj tih ograničenja i umanjimo njihovu moć uticaja, ako ih već ne možemo otkloniti.

Da bismo bili efikasni u pristupu rešavanju ovih problema morali bismo biti pre svega realni u proceni svega onog sa čime će se čovek suočiti u ratnoj stvarnosti. Na tom realitetu počiva u mnogome i mogućnost čovekova da svoja htenja pretvori u stvarnost.

Ovo ukazuje, a praksa je to bezbroj puta potvrdila, da postoji mera (mada ne precizna) realiteta odnosa čovekovih htenja i mogućnosti, na osnovu koje je moguće predviđati njegovo ponašanje u ratnoj stvarnosti. Nivo te mere je uslovljen objektivno i subjektivno. Već iz toga proizlazi da mu je potrebno stvarati ne samo objektivno povoljnije uslove, već i pomoći njegovo nastojanje da prevazilazi objektivna ograničenja. Od posebnog je značaja, stoga, uviđanje šta to sve može da predstavlja prepreku da čovek ne ostvaruje sve ono što želi i što smatra svojom obavezom u odbrani.

Kada je reč o čovekovom ponašanju u ratu, valja imati u vidu da rat predstavlja izuzetnu stvarnost, toliko izuzetnu da mirnodopska merila ne mogu biti siguran oslonac u predviđanjima. Na ukupno čovekovo ponašanje ne utiču samo njegova preživljavanja i osećanja koja doživljava u borbi (ili široj ratnoj stvarnosti), već i ono što je predstavljalo njegov odnos prema društvenoj stvarnosti do rata, njegova težnja da svojim učešćem u ratu utiče na dalji tok događaja, na sudbinu društva i svoju. Na ovome se, uostalom, zasniva ocena spremnosti ljudi za učešće u ostvarivanju ciljeva rata. No, ta spremnost predstavlja htenje, a od htenja do njihovog ostvarenja nalazi se težak put, toliko težak da ponekad ostvarivanje htenja ostaje više neispunjena želja nego stvarnost.

Zbog toga ta čovekova htenja moraju biti potpomognuta i omogućena.

Jedan od izuzetno značajnih načina te pomoći predstavlja realnost pristupa ratnoj stvarnosti. Razume se, pitanje realnosti predstave o ratu ima širi značaj (što je realnija predstava o ratu, realnije će biti mere svih vrsta u pripremama za rat), ali na ovom mestu nas interesuje koliko, sa psihičkog stanovišta, realnost pristupa ratnoj stvarnosti pomaže čoveku da svoje htenje u odbrani zemlje pretvori u realnost stalne i efikasne akcije.

Gruba stvarnost rata dovodi čoveka u mnoga iskušenja, postavlja pred njega mnoge teško rešive probleme. Sve čovekove psihičke i fizičke mogućnosti, sve životno iskustvo i svi njegovi potencijali su stavljeni na probu.

Po izbijanju rata čovek je već dobrim delom pripremljen za ono što ga očekuje u ratu. Ali, nikad toliko pripremljen da bi ulazak u rat i posebno u neposrednu borbu primio kao normanu svakidašnjicu.

Dakle, i najbolja pripremljenost ne omogućuje laku adaptaciju na ratnu stvarnost. Loša je otežava. No, nije reč samo o adaptaciji, već o onome što je realno očekivati u ponašanju čoveka, pri čemu je adaptacija samo jedan od preduslova očekivanog ponašanja.

Na nekoliko primera možemo ovaj problem učiniti jasnijim, da bi se videlo da uz pretpostavku neospornih htenja, želje čoveka da se bori svim snagama i sredstvima, ostaje pitanje subjektivnih i objektivnih ograničenja.

Računamo da bi agresor mogao privremeno zaposesti neke delove naše teritorije, ali i da će se naći suočen sa rešenošću naših ljudi da ne prihvate takvo stanje, već da mu pružaju sve vrste otpora (podrazumevajući i oružanu borbu). To je realna pretpostavka, pa stoga nije sporna. Sporno je, međutim, kada (po vremenu) računamo sa pojedinim oblicima otpora, s kojim intenzitetom i učinkom?

Praksa je potvrdila, a naučno je to objašnjeno, da po prolasku agresorovih snaga treba izvesno vreme da ljudi dođu k sebi. Naime, silina kojom agresor zauzima prostor i utisak koji ostavlja snagom svoje tehnike ostavlja dojam koji šokirajuće deluje na ljude. Na neke toliko da se obeshrabre za duže vreme. Ali, ako zanemarimo ove (mada ovaj momenat ne treba potcenjivati) i onima drugima treba vremena da se povrate od prvog utiska i dođu u stanje racionalnog razmišljanja i preduzimanja akcije u otporu agresoru.

Sigurno da prethodna organizovanost skraćuje to vreme, ali ga ne može anulirati. To praktično znači da se ovo pitanje ne sme zane-marivati, kako u procenama tako i u pripremi za borbu i otpor.

Slično ovome, pojavljuje se i problem nekontrolisanog i nepredviđenog ponašanja. U pojave ove vrste spadaju reakcije koje se kreću od nedisciplinovanog do paničnog. Mogu se manifestovati, na primer, kao neplansko povlačenje koje izaziva zakrčenje komunikacija, neizvršavanje obaveza (ranije utvrđenih) u okviru sistema odbrane, stvaranje psihoze dezorganizacije i drugo. Na pojave ove vrste može se uticati, ali je nerealno pretpostaviti da ih neće biti, jer su subjektivno uslovljene u većem ili manjem intenzitetu.

Ovo ponašanje je subjektivna reakcija na objektivnu stvarnost. Ali, tu stvarnost oblikuje agresor i mi. Na nama je, zato, da je učinimo za nas, koliko je god moguće, povoljnijom.

Već sada je sigurno da će uslovi borbe i otpora u okupiranim gradovima biti teški, posebno za pojedine oblike borbe. Šta više, potreban je određeni minimum uslova za efikasnu borbu i otpor. Ovo može izgledati maltene defetističko rezonovanje, jer o kakvim

to sada uslovima govorimo kada se zna da smo u prošlom ratu imali lošije uslove pa smo uspeli.

Međutim, upravo iskustvo iz prošlog rata upućuje na ovaj problem. Jer, zašto je grad bio relativno slabije angažovan u NOR-u od sela? Ne zato što je tamo bilo manje antifašista, već zbog objektivno težih uslova za borbu i otpor.

Stanovništvo okupiranog grada za održavanje gole egzistencije (najelementarnijih potreba) zavisi jednim delom od okupatora. Ono na neki način mora da živi sa okupatorom i istovremeno da ratuje protiv njega. Problem se postavlja u smislu smanjivanja elemenata prvog, a povećanja drugog, a to znači da se moraju stvarati uslovi za što manju nužnost bilo kakve zavisnosti stanovništva od okupatora da bi se mogao povećavati otpor prema njemu. No, šta je tu realno, a šta nije? Možemo li pretpostaviti situaciju takvog organizovanja stanovništva u okupiranom gradu da ni malo ne zavisi od okupatora? Mislím da ne možemo, već samo tendirati tome. A šta to onda znači sa stanovišta priprema za odbranu? Znači realno predviđanje i takve pripreme koje ne ostaju na nivou organizacije. Moraju nam biti prisutni svi elementi od kojih je sazdan život, pa sa te spoznaje stvarati uslove za borbu i otpor.

Šta bi, npr., značilo da u nekom gradu nema vode za piće van gradskog vodovoda? Značilo bi da je agresoru pružena prilika da se pojavi kao snabdevač. Ali, to već stvara određen odnos koji bi štetio borbi. Zaključak je: ne sme se stanovništvo dovoditi u situaciju da održava голу egzistenciju uz učešće agresora, jer ono mora ratovati protiv njega. Ova situacija se ne može izbeći do kraja, ali može da bude bolja ili lošija, može se na nju više ili manje uticati.

Kad ovo razmatramo, može se tačno primetiti: »stvaraćemo uslove«. To je istina i nepovoljni uslovi će samo otežati, ali ne i onemogućiti borbu. Međutim, to su onda drugi proračuni od onih kojima operišemo, druga početna situacija od one sa kojom računamo.

Dakle, ako pitanje htenja za borbu i otpor u odbrani ne dovedimo u sumnju ni u kom vidu i elementu, pitanje očekivanog moramo posmatrati kao pitanje realnih uslova da se htenja pretvore u stvarnost. S obzirom da te uslove stvaramo mi i agresor, pri čemu je naš uticaj presudan, onda je time određen i naš odnos prema ovom problemu. Idealiziranje stvarnosti ne sme biti prisutno u analizama, ocenama i procenama iza kojih treba da sledi praktična akcija.